

СООТЕЧЕСТВЕННИКИ
РОДАСЫ

PISMO KONGRESU POLAKÓW W ROSJI

№ 4 (98) 2023 rok

«RODACY»

Wydanie kulturalno-oświatowe.

Wydawcy: OFPNKA «Kongres Polaków w Rosji», zespół twórczy.

Redaktor naczelny Sergiusz Leończyk.

Rada redakcyjna:

Sergiusz Niemkow,
Marina Kożewnikowa,
Helena Władimirowa.

*Zdjęcie na okładce: Krasnojarsk. Most Winogradowski.
Autor zdjęcia VLRS (stock.adobe.com).*

Adres redakcji i wydawnictwa:

Rosja 655012, m. Abakan,
ul. Tarasa Shevchenko, 64–51

Kontakty:

Telefon: +7 923 214 29 48;
E-mail: rodacynasyberii.pl@gmail.com

- www.rodacynasyberii.pl
- www.facebook.com/rodacynasyberii
- vk.com/public204043263

Nakład 999 egz.

Kwartalnik ukazuje się w 2 językach od 1997 r.
Kolportaż bezpłatny.

«RODACY» (СООТЕЧЕСТВЕННИКИ)

Культурно-просветительское издание.
Издается с 1997 года.

Учредители: Всероссийская общественная организация «Федеральная польская национально-культурная автономия „Кongress поляков в России”», творческий коллектив.

Гл. редактор Сергей Леончик.

Редакционный совет:

Сергей Немков,
Марина Кожевникова,
Елена Владимировна.

Фото на обложке: Красноярск. Виноградовский мост. Автор VLRS (stock.adobe.com).

Адрес редакции, издателя:

Россия, 655012, г. Абакан,
ул. Тараса Шевченко, 64–51

Контакты:

Telefon: +7 923 214 29 48
E-mail: rodacynasyberii.pl@gmail.com

- www.rodacynasyberii.pl
- www.facebook.com/rodacynasyberii
- vk.com/public204043263

Тираж: 999 экземпляров.

Выходит раз в квартал
на польском и русском языках.
Распространяется бесплатно.

6+

STOWARZYSZENIE
„WSPÓLNOTA POLSKA”

Проект финансируется
из средств Канцелярии
Председателя Совета Министров
в рамках конкурса
для Польши и поляков за границей
в 2023 г.

Projekt finansowany
ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
w ramach konkursu
Polonia i Polacy za Granicą 2023

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów
i nie może być utożsamiana
z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

Spis treści

• Narodowe Święto Niepodległości w Ambasadzie RP w Moskwie.....	3
• VIII Zjazd FPANK „Kongres Polaków w Rosji”.....	4–5
• X Polonijna Rada Konsultacyjna w Moskwie.....	6
• Prezentacja o Janie Matejce w Nowosybirsku.....	6
• Narodowe Święto Niepodległości w Sankt Petersburgu.....	7
• Msza święta w intencji Ojczyzny w Moskwie.....	7
• Uroczystości w Domu Polskim w Moskwie.....	8
• Jubileusz w Sankt Petersburgu.....	8
• Spotkanie z seniorami (Moskwa).....	9
• Polonia na „Nocy sztuki” (Abakan).....	9
• Wspominając Mrożka.....	10
• Temat bożonarodzeniowy u kompozytorów polskich (Moskwa).....	11
• Wieczór Andrzejkowy w Abakanie.....	11
• Recenzja w prestiżowym czasopiśmie naukowym.....	12
• Jubileusz w Omsku.....	13
• Wieczór Polskiej kultury w Rostowie nad Donem.....	14
• Integracja Polonijna w Rosji (Rostów nad Donem).....	15
• Polskie Biblioteki na Syberii w XIX–XX w.....	16–19
• Zespół „Jarzębina” z Orenburgu.....	20

Mrożna kolęda (Minusińsk).....20

• Polskie dyktando w Moskwie.....	21
• Pamięci wieszczki polskiego (Sankt Petersburg).....	21
• Niematerialne Dziedzictwo Narodowe: Polski zwyczaj słuchania carillonów.....	22
• Dzień kultury polskiej w Krasnojarsku.....	23
• O bawolim rogu. Z dawnych dziejów stowiańskich.....	24
• Spotkania Polskie w Królewcu.....	25
• Ambasador odwiedził Angarsk i Usole Syberyjskie.....	25
• Krzesło u padyszacha.....	26–29
• Rocznica śmierci generała (Moskwa).....	30
• Spotkania z Polonią Irkucka.....	30
• Etnomoda w Krasnojarsku.....	31

Narodowe Święto Niepodległości w Ambasadzie RP w Moskwie

Z okazji 105. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, w Ambasadzie Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie odbyło się przyjęcie dla Polonii i Polaków mieszkających w Rosji. Wśród gości znaleźli się przedstawiciele świata kultury, biznesu oraz nauki. Ambasador Krzysztof Krajewski w przemówieniu okolicznościowym zwrócił uwagę na pamięć o tych, którym zawdzięczamy własne państwo, a także na to, jak ważna jest konsekwentna praca na rzecz dobra Polski.

W programie wydarzenia znalazły się występy artystyczne przygotowane przez najmłodszych w postaci wiersza Władysława Bełzy z 1912 r., zaczynającego się od słów „Kto ty jesteś?” oraz melodie znane i lubiane, np. „Pieśń o Warszawie”, „Przybyli Ułani pod okienko” czy „Ostatni Mazur”. Wybrzmiał również wiersz Antoniego Słonimskiego „Polska”.

Narodowe Święto Niepodległości to dla Polaków jedno z najważniejszych świąt państwowych. Po 123 latach zaborów – niewoli naznaczonej walką, cierpieniem i wysiłkiem wielu pokoleń Polek i Polaków – Polska odzyskała suwerenność.

**Informacja
Ambasady RP w Moskwie**

Subotowicz_Romanowa wygłosiła swoje sprawozdanie i podziękowała władzom krajowym, regionalnym i lokalnym Federacji Rosyjskiej za współpracę z organizacjami polonijnymi, a także Ambasadzie RP w Rosji i Wydziałom Konsularnym za wspieranie Polonii w Rosji. Przewodnicząca komisji rewizyjnej p. Mirena Kopyłowa przedstawiła sprawozdanie komisji. Delegaci Zjazdu udzielili absolutorium ustępującym władzom OOS FPNKA „Kongres Polaków w Rosji”.

Delegaci Zjazdu jednomyślnie wybrali na następną pięcioletnią kadencję Prezes Halinę Subotowicz-Romanową. Nowo wybrana p. Prezes przedstawiła trzech wiceprezesów: Sergiusza Fieła (Tiumeń), Czesława Błasika (Sankt-Petersburg) i Helenę Rogaczykową (Kaliningrad), których delegaci przegło-

VIII Zjazd FPANK „Kongres Polaków w Rosji”

10 listopada 2023 roku w Moskwie odbył się VIII Zjazd Federalnej Polskiej Autonomii Narodowo-Kulturalnej „Kongres Polaków w Rosji”, w którym wzięli udział prezesi organizacji polonijnych z kilkudziesięciu rosyjskich regionów.

Wprzeddzień zjazdu w siedzibie Ambasady RP w Rosji odbyła się X Polonijna Rada Konsultacyjna pod przewodnictwem Ambasadora RP w Federacji Rosyjskiej Krzysztofa Krajewskiego.

10 listopada 2023 roku w Moskwie odbył się VIII Sprawozdawczo-Wyborczy Zjazd Ogólnorosyjskiej Organizacji Społecznej Federalnej Polskiej Autonomii Narodowo-Kulturalnej „Kongres Polaków w Rosji”. Przed obradami Zjazdu w Katedrze pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny przy ul. Małej Gruzjińskiej została odprawiona Msza Święta w intencji 105. rocznicy Odrodzenia Polski i w intencji Polaków i Polonii w Rosji.

Po mszy odbyło się oficjalne otwarcie VIII Zjazdu. Obrady, które miały miejsce w sali Kurii Archidiecezja Matki Bożej w Moskwie, otworzyła Prezes Halina Subotowicz-Romanowa. Odśpiewano Hymn Narodowy. Delega-

tów na Zjazd przywitał Nadzwyczajny i Pełnomocny Ambasador RP w Rosji Krzysztof Krajewski.

Zjazdowi przewodniczyli prezes FPANK „Kongres Polaków w Rosji” Halina Subotowicz-Romanowa i p. Czesław Błasik. Po zatwierdzeniu porządku obrad wybrano prezydium, komisję skrutacyjną i wnioskową. Prezes Halina

sowali. Zostali wybrani też członkowie Prezydium FPANK „Kongres Polaków w Rosji”: Helena Szackich (Irkuck), Natalia Kopecka (Pietrozawodsk), Anatol Czubarow (Krasnojarsk), Aleksandra Guziejewa (Tomsk), Stanisław Dumin (Moskwa).

Zatwierdzono Komisję rewizyjną w składzie: przewodnicząca Mirena Kopyłowa (Briańsk), Irena Diegojewa (Żeleznowodsk), Marina Łukas (Jekaterynburg).

Zatwierdzono trzy komisje tematyczne Kongresu. Na przewodniczącą komisji oświatowej wybrano Lilię Szyszko (Sankt-Petersburg), komisji kultury polskiej przewodniczyć będzie Wanda Jarmolińska (Barnauł), na przewodniczącą komisji naukowej wybrano Prof. Sergiusza Leończyka (Abakan).

W drugiej części Zjazdu zostały wyznaczone podstawowe kierunki działalności Kongresu: odradzanie polskiej tożsamości i tradycji, oświata polonijna, promowanie kultury polskiej w Rosji, opieka nad miejscami pamięci narodowej w Federacji Rosyjskiej, dzieje Polaków w Rosji. Rok 2024 ogłoszono Rokiem Młodej Polonii.

Delegaci zatwierdzili uchwały i wnioski Zjazdu.

Wnioski

VIII Zjazdu Federalnej Polskiej Autonomii Narodowo-Kulturalnej „Kongres Polaków w Rosji”

Moskwa, 10 listopada 2023 r.

Delegaci VIII Zjazdu Kongresu Polaków w Rosji w czasie obrad wytyczyli główne kierunki działalności organizacji polonijnych.

1. Nadrzędnym celem naszym jest budowanie silnej wspólnoty Polonii rosyjskiej. Rozszerzenie sieci terenowych organizacji polonijnych, uwzględniając niewielkie skupiska Polaków Rosji, włączenie do wspólnych działań, programów i akcji.

2. Zaktywizowanie działalności kół młodzieżowych w organizacjach polonijnych, włączanie młodzieży do wspólnych działań i programów co zapewni trwałość i ciągłość stowarzyszeń polonijnych. Organizacja letnich szkół językowych.

3. Ogłaszamy rok 2024 Rokiem Młodej Polonii. Apelujemy do wszystkich organizacji i skupisk polonijnych w Rosji o podjęcie w przyszłym roku ważnych akcji kulturalnych oraz działań budowania trwałej podstawy narodowej tożsamości młodego pokolenia Polaków.

4. Naczelnym celem FPANK „Kongres Polaków w Rosji” jest nadal zachowanie i odradzanie tożsamości narodowej, języka i kultury, tradycji a także troska o pomnażanie dorobku kulturalnego wszystkich Polaków w Rosji.

5. Apelujemy do rodziców i stowarzyszeń polonijnych o stałe uświadamianie dzieci i młodzieży, że nauka języka polskiego i posługiwanie się w rodzinach językiem ojczystym stanowi podstawę zachowania tożsamości narodowej.

6. Stałe współdziałanie z władzami federalnymi i obwodowymi, ze stowarzyszeniami innych mniejszości narodowych w Rosji w celu konsekwentnej realizacji standardów prawa międzynarodowego i rosyjskiego gwarantujących prawa mniejszości narodowych, w pierwszej kolejności w dziedzinie nauczania języka ojczystego i wprowadzenia standardów nauczania języka polskiego.

7. Uznajemy za niezbędną działalność w kierunku przybliżenia prawdziwego obrazu Polaków w Rosji i Macierzy. W tym celu niezbędna jest aktywna popularyzacja polskiej kultury, języka, historii, tradycji oraz upowszechniania wiedzy o Polakach w Rosji i Macierzy w środkach masowego przekazu rosyjskich i polonijnych, m.in. na własnych stronach internetowych.

8. Opieka nad polskimi zabytkami, cmentarzami i miejscami narodowej pamięci oraz upamiętnianie miejsc związanych z historią Polaków w Rosji. Zachowanie zabytków rodzinnych, dzienników, wspomnień, zdjęć i albumów fotograficznych, zabytkowych rosyjskich wydawnictw książkowych i prasowych w języku polskim z XIX–XX ww.

9. Zwracamy się do władz Kościoła Katolickiego w Rosji o nauczanie religii w języku polskim, wprowadzenie liturgii w języku polskim w kościołach rzymskokatolickich tam gdzie są skupiska polonijne.

Podziękowania delegatów

VIII Zjazdu Federalnej Polskiej Autonomii Narodowo-Kulturalnej „Kongres Polaków w Rosji”

Moskwa, 10 listopada 2023 r.

Władze Federacji Rosyjskiej wszystkich szczebli

Uczestnicy VIII Zjazdu Kongresu Polaków w Rosji wyrażają słowa podziękowania dla władz rosyjskich lokalnych, regionalnych i krajowych za współpracę z polonijnymi organizacjami w Rosji.

Ambasada RP w Federacji Rosyjskiej

Uczestnicy VIII Zjazdu Kongresu Polaków w Rosji składają na ręce Pana Ambasadora RP w Rosji Krzysztofa Krajewskiego wyrazy głębokiej wdzięczności kierownictwu i pracowni-

kom Ambasady i Wydziałom Konsularnym w Rosji za ścisłą współpracę z Stowarzyszeniami polonijnymi rozszanymi po całym rozległym terytorium w Federacji Rosyjskiej.

Kościół Rzymskokatolicki w Rosji

Uczestnicy VIII Zjazdu Kongresu Polaków w Rosji wyrażają słowa najwyższego uznania duszpasterstwu i siostronom zakonnych Kościoła Rzymskokatolickiego w Rosji za wkład w zachowanie wiary i polskości wśród naszych Rodaków.

9 listopada 2023 r. w siedzibie Ambasady, pod przewodnictwem Ambasadora RP w Federacji Rosyjskiej Krzysztofa Krajewskiego, odbyła się X Polonijna Rada Konsultacyjna przy Ambasadzie RP w Moskwie.

X Polonijna Rada Konsultacyjna w Moskwie

W wydarzeniu wzięło udział 36 prezesów organizacji polonijnych z moskiewskiego okręgu konsularnego oraz goście z Abakanu, Czerniachowska, Irkucka, Krasnojarska,

Królewca, Nowosybirsk, Pietrozawodska, Sankt Petersburga, Tomska.

Uczestnicy omówili problemy związane z aktywizacją młodzieży do działalności polonijnej oraz działania na rzecz budowy dobrego wizerunku Polaków i Polski. Ponadto w dyskusji poruszono kwestie zasad funkcjono-

wania w środowiskach lokalnych w aktualnych uwarunkowaniach. Istotnym elementem rozmów były zagadnienia opieki nad miejscami pamięci narodowej, a także współpraca z Ambasadą oraz urzędami konsularnymi.

Red.

Prezentacja o Janie Matejce w Nowosybirsku

11 listopada 2023 roku w Domu Polskim w Nowosybirsku odbyła się prezentacja „Jan Matejko – wybitny przedstawiciel nurtu historyzmu w malarstwie polskim” poświęcona 185. rocznicy urodzin słynnego polskiego malarza. Pani Katarzyna Kolesnikowa przedstawiła doskonały referat i otrzymała od zachwyconych słuchaczy wiele komplementów.

Oczywiście nie mogliśmy ominąć Narodowego Święta Niepodległości 11 listopada. Na początku spotkania Pani Anastazja Sielużycka krótko opowiedziała o Święcie Niepodległości i tradycjach jego obchodów w Polsce. Na zakończenie spotkania Zespół Piosenki Polskiej „Jawor” zaśpiewał „Boże coś Polskę” i „Mazurek Dąbrowskiego”, co stworzyło świąteczną atmosferę.

Narodowe Święto Niepodległości w Sankt Petersburgu

W niedzielę 12 listopada 2023 r. w bazylice pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej odbyła się uroczysta Msza święta w intencji Ojczyzny z okazji 105. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości, której przewodniczyli polscy kapłani o. Paweł Krupa OP i o. Władysław Ząbkowski OP. W nabożeństwie wzięli udział Konsul Generalny RP Grzegorz Ślubowski, p.o. dyrektora IP Joanna Ślubowska oraz licznie zgromadzona miejscowa Polonia. Msza św. została zakończona odśpiewaniem pieśni religijno-patriotycznej „Boże, coś Polskę”. Wspólne świętowanie zakończył występ chóru Kongresu Polaków „Kwiaty Polskie”.

Instytut Polski w Sankt Petersburgu

Fot.: L. Szyszko, M. Michel

19 listopada 2023 r. w Katedrze Niepokalanego Poczęcia NMP w Moskwie odbyła się uroczysta Msza święta w intencji Ojczyzny, w której uczestniczył Ambasador Krzysztof Krajewski wraz z pracownikami Ambasady. Msza św. zgromadziła w katedrze wielu wiernych, w tym przedstawicieli moskiewskiej Polonii oraz Polaków mieszkających w Moskwie.

Podczas mszy św. Ambasador zwrócił się do zgromadzonych wiernych oraz Polaków z prośbą o zachowanie pamięci o przeszłości oraz pamięci o ofiarach przodków, którzy

Msza święta w intencji Ojczyzny w Moskwie

walczyli o naszą wolność. Ambasador poprosił Rodaków, aby przekazywali tę pamięć młodym pokoleniom, ponieważ bez pamięci nie ma narodu.

Ambasador wyraził wdzięczność Rodakom za pielęgnowanie polskich miejsc pamięci oraz kultywowanie polskiej kultury i tradycji podczas licznych spotkań polonijnych.

Kończąc wystąpienie, Ambasador przywołał słowa wielkiego Polaka, Jana

Pawła II o tym, że Polska i jej Naród przeżył ciężką próbę utraty niepodległości, ale mimo to pozostał sobą, ponieważ miał swoją kulturę.

Msza święta koncelebrowana w intencji Ojczyzny stanowiła zwieńczenie obchodów Narodowego Święta Niepodległości.

**Informacja i zdjęcia
Ambasady RP w Moskwie**

Uroczystości w Domu Polskim w Moskwie

12 listopada 2023 r. Ambasador Krzysztof Krajewski, wraz ze współpracownikami z Ambasady, wziął udział w spotkaniu z okazji Narodowego Święta Niepodległości zorganizowanym przez Dom Polski w Moskwie.

Wieczór patriotyczny zgromadził liczne grono Polonii moskiewskiej.

W swym wystąpieniu Ambasador podziękował Polonii za dotychczasowe wspólne obchody Święta przekazal zebranych najlepsze życzenia. Podkreślił, że wbrew nieprzyjemnej aurze za oknem warto mieć marzenia i wiarę w ich spełnienie i determinację, by swoimi działaniami pomagać w ich

ziszczeniu się.

Bogaty program wydarzenia obejmował występy przedstawicieli Polonii, którzy zaprezentowali repertuar polskich pieśni patriotycznych, ludowych oraz muzyki popularnej, a także recytacje poezji.

Na podkreślenie zasługuje zaangażowanie najmłodszego pokolenia Polonii.

Wspólne świętowanie 105. rocznicy odzyskania przez naszą Ojczyznę Niepodległości miało wyjątkowo radosny, rodzinny charakter, podniosły i serdeczny zarazem, jednocześnie uroczysty i spontaniczny.

**Informacjai zdjęcia
Ambasady RP w Moskwie**

Jubileusz w Sankt Petersburgu

23 listopada swój jubileusz obchodzi Pani Wanda Andrzejewska – muzykolog, pianistka, dyrygent, pedagog, prezes Towarzystwa Muzyczno-Oświatowego im. Fryderyka Chopina, wyróżniona odznaką honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”, Srebrnym Krzyżem Zasługi RP, dyplomami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP, przyjaciel Instytutu Polskiego w Sankt Petersburgu.

Dziękując za zaangażowanie w propagowanie polskiej kultury muzycznej składamy Pani Wandzie najserdeczniejsze życzenia zdrowia, długich lat życia i nieustającej energii twórczej.

Instytut Polski w Sankt Petersburgu

Spotkanie z seniorami

Ambasador Rzeczypospolitej Polskiej w Federacji Rosyjskiej
uczestniczył w spotkaniu Klubu Seniorów

28 października 2023 roku Ambasador Krzysztof Krajewski spotkał się z Członkami Klubu Seniorów w Bibliotece im. Wozniesińskiego w Moskwie. Dziękując Gospodarzom za zaproszenie, Ambasador wyraził swe uznanie dla zaangażowania przedstawicieli Polonii w promocję polskości i pielęgnowanie tradycji narodowych. Program artystyczny obejmował zarówno część muzyczną w tym klasyczne piosenki polskie i mazurki F. Chopina jak i część recytatorską m.in. poezji J. Brzechwy, M. Konopnickiej i K. I. Gałczyńskiego. Na spotkaniu panowała miła i rodzinna atmosfera.

Spotkanie zakończyło się wspólnym pamiątkowym zdjęciem.

**Informacja
Ambasady RP w Moskwie**

3 listopada członkowie KNOO „Polonia” Republiki Chakasji wzięli udział w tradycyjnej „Nocy sztuki”. To jest ogólnorosyjska akcja, która łączy setki muzeów, bibliotek i inne placówki naukowe.

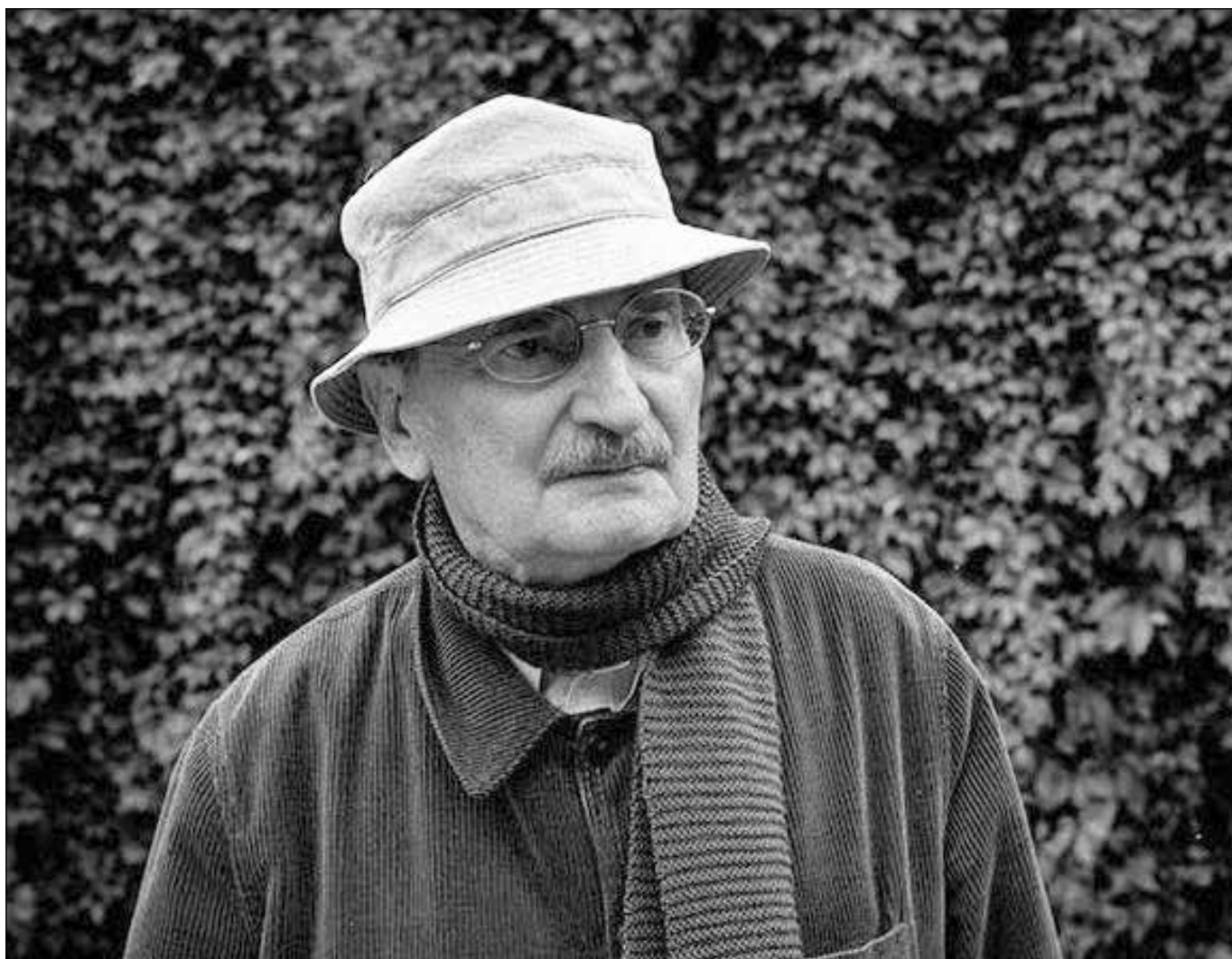
Polonusi byli na jednej sekcji, organizowanej przez Narodową bibliotekę w Chakasji. Pod kierownictwem dyrektorki Szkoły Polskiej, nauczycielki języka polskiego i polskiej sztuki ludowej Olgi Siedych przygotowano kompozycję bożonarodzeniową.

Red.

Polonia na „Nocy sztuki”

W dniu 16 sierpnia przypada, 10. rocznica śmierci Sławomira Mrożka – wybitnego polskiego dramatopisarza, – autor m.in. „Tanga” i „Emigrantów” – prozaika, rysownika i intelektualisty.

Urodzony 29 czerwca 1930 r. w Borzęcinie koło Krakowa, bardzo wczesnie rozpoczął współpracę z kilkoma czasopismami, m.in. „Dziennikiem Polskim”, „Szpilkami”, „Nową Kulturą”. Debiut literacki Mrożka stanowiły wydane w 1953 roku zbiory opowiadań: „Opowiadania z Trzmielowej Góry» oraz «Półpancerze praktyczne». Jego pierwszą sztuką teatralną był wydany w 1958 dramat „Policja”, ale międzynarodową sławę przyniósł mu dramat „Tango” z 1964 r.

Od 1963 r. Mroźek przebywał na emigracji, m.in. we Francji, w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Włoszech i Meksyku. Będąc za granicą, na ła-

mach francuskiej prasy protestował zarówno przeciwko interwencji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji, jak i wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego. Do Polski powrócił w 1996 r.

W 2002 przeszedł udar mózgu, którego skutkiem była afazja. Sławomir Mroźek utracił możliwość mówienia i pisania, ale udało mu się odzyskać obydwie te zdolności po trzyletniej terapii. Swoją walkę z chorobą opisał w autobiografii „Baltazar. Autobiografia”. Za korespondencję ze Stanisławem Lemem, w postaci wydanych przez Wydawnictwo Literackie Listów Mroźek odebrał Nagrodę Polskiego PEN Clubu im. Jana Parandowskiego.

Sławomir Mroźek został uhonorowany polskimi i międzynarodowymi

odznaczeniami m.in.: Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski, Orderem Legii Honorowej (najwyższym francuskim odznaczeniem państwowym), Złotym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Pozostawił po sobie niezwykle dorobek literacki i teatralny, na trwałe wpisując się w kanony światowej kultury. Jego dramaty po dziś dzień wystawiane są na scenach całego świata.

Utwory Mrożka na język rosyjski tłumaczyli m.in.: Ksenia Starosielska, Światosław Świacki, Andriej Bazilewskij, Leonard Buchow, Muza Pawłowa, Konstantyn Duszenko, Natalia Mironowa, Siergiej Polityko, Ewgenij Wiszniewskij.

Sławomir Mroźek zmarł 15 sierpnia 2013 r. w Nicei w wieku 83 lat.

Wspominając Mroźka

Spotkanie na taki temat odbyło się 6 grudnia w Moskwie. Honorowym gościem koncertu był ambasador RP w Moskwie Krzysztof Krajewski z małżonką Aldoną.

Temat bożonarodzeniowy u kompozytorów polskich

W programie spotkania-koncertu zabrzmiały utwory Fryderyka Chopina, Witolda Lutosławskiego oraz pieśń Zbigniewa Preisnera „Kolęda dla nieobecnych”.

Spotkanie zostało zorganizowane przez Instytut Polski w Moskwie.

Instytut Polski w Moskwie

Wieczór Andrzejkowy w Abakanie

WSzkołe Języka i Kultury Polskiej w Abakanie 30 listopada odbył się tradycyjny wieczór andrzejkowy. Wróżby, ciekawe opowieści z dziejów i kultury polskiej dla dzieci i dorosłych.

Red.

W prestiżowym czasopiśmie naukowym czasopiśmie „Studia Historiae Oeconomicae” (41.1/2023) ukazała się recenzja książki dr. hab. Sergiusza Leńczyka. *Mniejszość polska w Federacji Rosyjskiej: uwarunkowania, stan aktualny i perspektywy* (Lublin, 2021). Autorką recenzji jest doktorantka Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach – mgr Marta Czerwiniak-Ivasyk.

Recenzja została napisana i opublikowana w języku angielskim: <https://sciendo.com/article/10.14746/sho.2023.41.1.006>.

Całą monografię można pobrać: <https://ies.lublin.pl/prace/mniejszosc-polska-w-federacji-rosyjskiej-uwarunkowania-stan-aktualny-i-perspektywy>.

Tezy publikacji

Diaspora polska w Federacji Rosyjskiej należy do najstarszych na świecie grup polonijnych. Początki polskiej obecności na terenie Rosji związane były przede wszystkim z obszarem Syberii, gdzie Polacy pojawili się już w XVII w., natomiast w XIX i na początku XX w. centrami polskiej diaspory stały się Sankt Petersburg i Moskwa. Wśród powodów pojawienia się polskiej mniejszości na północy państwa były przede wszystkim zestania, na przełomie XIX i XX w. przeważały zaś przyczyny zarobkowe i edukacyjne.

Recenzja w prestiżowym czasopiśmie naukowym

Po rewolucji październikowej i wojnie domowej sytuacja Polaków w Rosji całkowicie się zmieniła. Znaczna część z nich skorzystała z repatriacji prowadzonej w ramach traktatu ryskiego (dotyczy to przede wszystkim Syberii), duża grupa pozostała jednak na terenach Rosji Radzieckiej. W latach 20.–30. XX w., mimo stosowania represji wobec Kościoła rzymskokatolickiego, władza radziecka sprzyjała różnym formom organizacji mniejszości – otwierano szkoły i kluby, ukazywała się prasa w języku polskim. Niestety, ten krótki okres rozwoju został przekreślony represjami, których nasilenie nastąpiło w latach 1937–1938, co faktycznie oznaczało koniec działalności organizacji polonijnych i placówek oświatowo-kulturalnych.

W czasie II wojny światowej w wyniku czterech deportacji z terenów byłych województw wschodniej Polski w głąb Rosji oraz azjatyckich republik ZSRR zostało wywiezionych od 800 tys. do 1 mln 200 tys. obywateli polskich, w większości Polaków. Po II wojnie światowej Polacy, którzy przeżyli w ciężkich warunkach na Syberii, mieli prawo do repatriacji, trwającej do 1959 r. Niestety, z tego prawa nie mogli skorzystać Polacy posiadający obywatelstwo ZSRR.

Odrodzenie polskości i powstanie odrodzonych organizacji polonijnych nastąpiło w latach 80.–90. XX w. dzięki zapoczątkowanej przez Michaiła Gorbaczowa polityce pierestrojki. Podobnie jak wcześniej centrami odrodzonej Polonii stały się Sankt Petersburg (wówczas Leningrad), Moskwa i Irkuck. W maju 1992 r. na I zjeździe organizacji polonijnych w Moskwie z inicjatywy 10 lokalnych organizacji polonijnych został powołany Kongres Polaków w Rosji. Podstawowymi kierunkami działalności organizacji polonijnych w Federacji Rosyjskiej są oświata i kultura polska oraz odrodzenie bogatych w wydarzenia kart z dziejów Polonii rosyjskiej. W ciągu

ostatnich 30 lat na terenie Rosji powstały polskie szkoły społeczne, w niektórych miejscowościach umożliwiano nauczanie języka polskiego w szkołach podstawowych i średnich. Odrodzeniu kultury sprzyja zainteresowanie Polonii rosyjskiej zakładaniem polonijnych zespołów folklorystycznych. Duże znaczenie dla integracji środowisk polonijnych w największym powierzchniowo kraju świata odgrywają media polonijne – nie tylko gazety i czasopisma, lecz również radio i portale internetowe. Obecnie mniejszość polska stanowi niewielką grupę narodowościową na tle innych, licznych mniejszości narodowych. Dane statystyczne dotyczące liczebności tej mniejszości są dosyć rozbieżne: od 47 125 osób według spisu powszechnego prowadzonego w Federacji Rosyjskiej (w 2010 r.) do 300 tys. osób według szacunków Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”.

Niestety, mimo entuzjastycznego początku działalności w latach 90. XX w. aktualnie brak jest perspektywy rozwoju organizacji mniejszości polskiej w Federacji Rosyjskiej. Związane to jest z obecną sytuacją polityczną w Rosji, prowadzoną polityką izolacji i nadmierną kontrolą finansowania z zagranicy rosyjskich organizacji pozarządowych. Bariery prawne w rozwoju polskiej społeczności nasilają szybko postępujące wynarodowienie mniejszości polskiej w Rosji. Bez dobrze ukierunkowanej pomocy z Polski społeczność polonijna w tym państwie w dłuższej perspektywie i w obecnej sytuacji politycznej w Federacji Rosyjskiej skazana jest na całkowitą asymilację narodową.

Sergiusz LEŃCZYK

Jubileusz w Omsku

12 listopada w Omsku w Centralnej Bibliotece Miejskiej odbyła się Akademia poświęcona dwóm świętom: 105. rocznicy niepodległości Polski i 25. leciu założenia Polskiego Kulturalno-Oświatowego Stowarzyszenia „Rodzina”.

Omska Regionalna Społeczna Organizacja «Polskie Kulturalno-Oświatowe Stowarzyszenie „Rodzina» została zarejestrowana w marcu 1998 roku. U jej początków stali najstarsi, a obecnie honorowi członkowie organizacji: Władimir Sieriebriakow, Aleksander Kostylow i Eugenia Bote. Podstawowe cele organizacji są: zachowanie tradycji, obyczajów, języka ojczystego i kultury.

Za czas działalności Stowarzyszeniu „Rodzina” udało się nawiązać kontakty z pozarządowymi organizacjami w Polsce, Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” i „Wspólne Korzenie”. Również nawiązano kontakty z narodowościami zamieszkającymi w obwodzie omskim (obecnie reprezentują je ponad 40 organizacji).

W ramach uroczystej Akademii dla

gości oraz członków i weteranów organizacji siłami zespołu „Skowroneczki” został przygotowany wieczór muzyczny.

Koncert otworzyli prowadzące tego wieczoru: Witalij Kapuściński i Oksana Ruzimowa. Oni przedstawili widzom wideo prezentację o działalności twórczej „Rodziny”. Po prezentacji członkowie dziecięcego zespołu „Skowroneczki” (kierownik koncertmistrz Filharmonii Omskiej Olga Perminowa) zagrali ciekawą koncert. Skrzypaczka Marina Welikosielska z akompaniamentem fortepianu (Atła Smolina) zagrała „Mazurek” F. Chopina. W wykonaniu śpiewaczki Angeliny Komozy zabrzmiała pieśń na muzykę Chopina „Życzenie”.

Dla widzów zabrzmiała żywa muzyka w wykonaniu trio (skrzypce, flet i fortepian). Bardzo podobała się widzom rosyjska piosenka wykonana przez Jurego Marera z akompaniamentem gitary w polskim tłumaczeniu „Ciemna Noc” (muzyka Nikity Bogostłowskiiego).

W wykonaniu Oksany Ruzimowej po polsku zabrzmiały dwie piosenki: Grecie wino” (z repertuaru Anny German)

oraz „Pieśń o domu” Marii Konopnickiej.

Specjalnie na ten koncert zostały przygotowane utwory poświęcone polskiemu miastu Lublin: „Lubelska” oraz „Raz na Ludowo” w wykonaniu solistki zespołu „Skowroneczki” Angeliny Komozy.

Najmłodsze członkowie zespołu zaśpiewały „Miała Baba Koguta”.

Na zakończenie świątecznego wieczoru członkowie zespołu „Skowroneczki” razem z widzami zaśpiewali po polsku i rosyjsku znaną piosenkę „Jarzębina czerwona” («Красная рябина»).

Uroczysty wieczór zakończony został wręczeniem listów gratulacyjnych i pamiątek weteranom i aktywnym członkom „Rodziny”

Na zakończenie wieczoru wszyscy usiedli i zrobili pamiętne zdjęcie.

Walentyna SZMAKOWA,

Prezes

Zarządu Stowarzyszenia „Rodzina”

Wieczór Polskiej kultury w Rostowie nad Donem

Obwód rostowski jest jednym z najbardziej wieloetnicznych regionów Rosji, a Rostów nad Donem stał się rodzinnym miastem dla przedstawicieli ponad 150 narodowo-kulturowych związków. Kultura narodowa jest tym, z czego składa się pamięć całych narodów, a także to, co wyróżnia ten naród spośród innych. Ludowe tradycje i zwyczaje to mocna nić, łącząca odległą przeszłość z terażniejszością.

14 listopada 2023 roku w ramach wystawy „Eklektyka. Etnosy” w Centrum Kultury Współczesnej „Step” odbył się wieczór polskiej kultury zorganizowany przez Narodowo-Kulturalną Autonomię „Związek Polaków Donu” (jeden z założycieli ogólnorosyjskiego zrzeszenia Związek Organizacji Polskich „Jedność”).

Wszystkich gości, zjednoczonych zainteresowaniem kulturą ludową, sztuką i obrzędami, czekał bogaty i zróżnicowany program. Emocjonalne opowieści kierownika „Związku Polaków Donu”, Natalii Miszynej, o rodzinnych i kulturowych wartościach oraz jedności rodziny polskiej w Rostowie nie pozostawiły

nikogo obojętnym. Prace artystyczne Wiktorii Białokobyłskiej, wykonane w stylu „Folk Art” z wykorzystaniem tradycyjnej palety barw ludowej, pieśni w języku polskim z repertuaru Maryli Rodowicz, Czestawa Niemena, „Czerwonych Gitar” w wykonaniu niezrównanego Michała Seregina, wiersze Puszkina przetłumaczone na język polski przez utalentowanego tłumacza Aleksandra Korwina Piotrowskiego z Krasnodaru.

Wieczór kultury polskiej był również wzbogacony o emocjonujące wykonanie polskich piosenek akustycznym duetem Tatiany i Władysława Sdobinych, którzy zachwycili publiczność. Na scenie pojawiło się także defilé w polskich strojach narodowych, dodając wydarzeniu jeszcze większego koloru i autentyczności. Nie zabrakło również pokazu fragmentu filmu opowiadającego o życiu współczesnych Polaków nad Donem.

Prezentacja przygodowej książki „Kraźownik spod Somosierry” autorstwa Karola Olgierda Borchardta w tłumaczeniu Aleksandra Korwina Piotrowskiego z pewnością ucieszyła wszystkich gości, którzy otrzymali książkę jako prezent.

Aleksander SIELICKI

Integracja Polonijna w Rosji

16 listopada 2023 roku w Rostowie nad Donem odbyło się kolejne przyjacielskie spotkanie członków organizacji należących do ogólnorosyjskiego Związku Organizacji Polskich „Jedność”.

W Centrum Kultur Narodowych Instytutu Socjologii i Studiów Regionalnych Południowego Federalnego Uniwersytetu zebrali się przedstawiciele Związku Polaków Donu (wiceprezes – Natalia Miszyńska) oraz Polskiego Centrum Kultury w mieście Kopejsk w obwodzie czelabińskim (panowie Włodzimierz oraz Eugeniusz Malinowscy).

Dla gości zorganizowano wycieczkę po salach lekcyjnych Związku Polaków Donu, które skutecznie funkcjonują w ramach Polskiej Macierzy Szkolnej w Rosji, która skupia polskie struktury edukacyjne Związku Organizacji Polskich „Jedność” w Rosji.

Goście obejrzeni szereg wystaw: zdjęcia polonijnego życia nad Donem, obrazy członków Związku Polaków Donu, materiały historyczne.

W ciepłej atmosferze rosyjscy Polacy podzielili się sukcesami w budowaniu trwałych partnerstw, omówili trudności, z jakimi się spotykają oraz sposoby ich pokonywania. Podczas przyjaznego spotkania przedstawiciele dwóch organizacji, które znajdują się kilka tysięcy kilometrów od siebie, omówili wiele kwestii. Dużo uwagi poświęcono prowadzeniu lekcji języka i kultury polskiej, pracy z młodzieżą polonijną, budowaniu komunikacji między organizacjami oraz ochronie polskich tradycji narodowych.

Goście z Kopejska przygotowali niesamowicie piękny warsztat „Anioł Bożonarodzeniowy”, który wzbudził chęć kontynuowania współpracy i realizacji wspólnych polonijnych projektów.

Natalia MISZYŃKA

Początki polskiej obecności na terenie Rosji związane były przede wszystkim z obszarem Syberii, gdzie Polacy pojawili się już w XVII w.

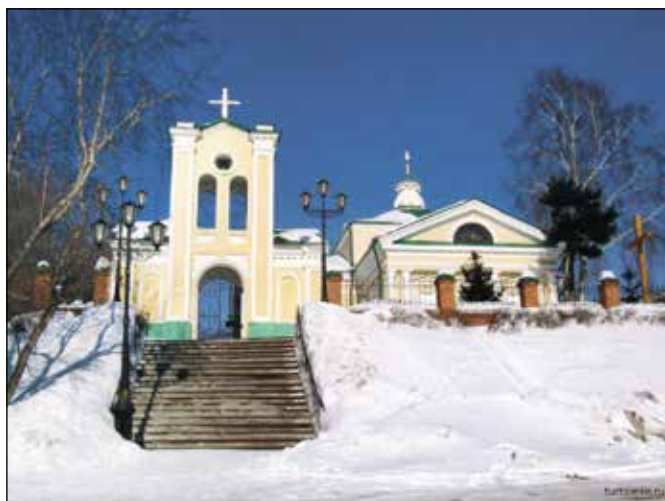
Utworzeniu polskiej diaspory na Syberii można mówić po masowych zesłaniach XIX wieku – po powstaniu listopadowym 1830 r. i styczniowym.

Polscy zesłańcy postyczniowi, w drodze na Syberię oprócz niezbędnych rzeczy, zabierali ze sobą książki. Właśnie te książki stanowiły bazę polskich bibliotek – prywatnych, więziennych, jak również bibliotek przy parafiach rzymskokatolickich w miastach tj. Czyta, Irkuck, Krasnojarsk, Wierchnienudińsk (dzisiejsze miasto Ułan Ude), Tobolsk, Tiumeń, Tomsk.

Polskie Biblioteki na Syberii w XIX–XX w. O polskiej obecności w Rosji

Jednym z głównych ośrodków życia kulturalnego polskiej diaspory na Syberii II połowy XIX wieku stało się miasto Tomsk. W 1832 r. wybudowano w Tomsku kościół. W 1863 r. został on powiększony z powodu wzrostu liczby parafian – w 1868 r. wynosiła ona ok. 14 000 osób, rozsianych na dużym obszarze. Parafia stanowiła centrum kulturalne miejscowej Polonii. Dzięki staraniom księdza Waleriana Gromadzkiego, w Tomsku powstały kościół, biblioteka, czytelnia, szkoła, sierociniec dla polskich dzieci, organizacje charytatywne. Aktywna polską młodzież wydawała gazetę pod tytułem „Świąteczna”, której numery były poświęcone obchodom świąt, o czym świadczy nazwa gazety.

• Kościół rzymskokatolicki parafii Opieki Matki Bożej Królowej Różańca Świętego w Tomsku.

Na początku XX wieku na Syberii zaistniała potrzeba dostępu do najnowszych wydań literatury polskiej, dlatego polską literaturę zaczęto sprzedawać w syberyjskich księgarniach Piotra Makuszyna w Tomsku, a później w innych miastach.

Na przykład, w 1902 r. gazeta „Sibirskaia żyzn” często umieszczała ogłoszenia o tym, że sklep Piotra Makuszyna oferuje zgodnie cen warszawskich duży wybór książek w

języku polskim: poezję i prozę, książki dla dzieci i młodzieży, dla duchownych; ilustrowane albumy, słowniki polsko-rosyjskie i wiele innego.

• Księgarnia Piotra Makuszyna, zdjęcie z 1911 r.

Zmiany po 1905 roku

Po rewolucji 1905 roku i tak zwanym „Manifeście tolerancyjnym” cesarza Mikołaja II, zostały rozszerzone prawa społeczności etnicznych w Rosji, aktywnie przebiegał proces powstawania społeczeństw narodowych. Proces ten pokazał dążenie narodów Imperium Rosyjskiego do wyrazu tożsamości kulturowej. Wszystkie stowarzyszenia narodowościowe, które istniały w tym okresie można być podzielić na 2 rodzaje: charytatywne oraz kulturalno-oświatowe.

Te pierwsze, z reguły, powstawały przy instytucjach duchowych i miały na celę: poprawę materialnej i moralnej sytuacji ubogich, utworzenie i utrzymanie schronisk dla dzieci i osób starszych, pomoc dla biednych uczniów. Te drugie służyły do realizacji celów tj. utrzymanie szkół, bibliotek, organizowanie wieczorów literackich i muzycznych.

Na Syberii najbardziej aktywnie działającą organizacją narodowościową była polsko-litewskie stowarzyszenie „Ogniwo” (1906). Do 1920 r. one regularnie organizowało wieczory poświęcone życiu i twórczości polskich poetów, pisarzy, muzyków: F. Chopina, A. Mickiewicza, S. Krasińskiego, H. Sienkiewicza i innych. Organizacja miała własną bibliotekę.

Warto zaznaczyć, że kulturalno-oświatowe i charytatywne organizacje przy parafiach rzymskokatolickich odegrały znaczącą rolę w sprawie propagowania języka ojczystego wśród pokolenia, urodzonego na Syberii. Ze względu na rozproszenie ludności polskiej podobne organizacje pojawiały się, z reguły, w dużych miastach.

W latach 1906-1917 w Krasnojarsku – w stolicy guberni jenijskiej powstało kilka prywatnych bibliotek polskich. To są biblioteki Jana Żelazowskiego, Władysława Okułowicza i największa biblioteka Henryka Juliana Stępniewskiego, honorowego członka Rady starsyn krasnojarskiego Zebrania społecznego.

• Kościół Przemienienia Pańskiego w Krasnojarsku zbudowany w 1910 r. w stylu neogotyckim.

W tych bibliotekach znajdowały się książki przywiezione przez zesłańców powstania styczniowego (literatura wydana od 1830 do 1865) oraz literatura wydana na przełomie XIX-XX w.

W 1906 r. w Krasnojarsku zostało założone rzymskokatolickie stowarzyszenie dobroczynności, przy którym powstała biblioteka publiczna i część woluminów z prywatnych bibliotek zostało przekazanych w latach 1913-1916 do tej nowej biblioteki.

O przynależności do tej biblioteki świadczy pieczęć stowarzyszenia oraz pieczęć

– Nie niszczyć książki!

Polskie książki znajdowały się również w zbiorach rosyjskich bibliofilów, jak np. w znanej i najbogatszej bibliotece krasnojarskiego kupca Gennadija Judina.

W 1918–1919 r. w Krasnojarsku i Nowosybirsku działały także biblioteki V Dywizji Strzelców Polskich – Biblioteka Zarządu okręgu kulturalno-oświatowego I pułku im. Ta-

deusza Kościuszki oraz „OC. Polskiego wojennego komitetu w Rosji”.

Warto podkreślić, że książki z tej biblioteki były czytane o czym świadczą napisy – jak np. „Piotr Zabłocki”, „Julia Jakubowicz” lub „to nie warto w ogóle czytać”.

Po rewolucji październikowej i zamknięciu Rzymsko-katolickiego Stowarzyszenia dobroczynności większość woluminów z biblioteki zostało przekazanych do Polskiej Biblioteki przy Jenisejskim gubernialnym wydziale oświaty ludowej, o tym świadczą dwie pieczęcie – Stowarzyszenia dobroczynności i Polskiej Biblioteki.

Na początku XX wieku polskie zbiory nierzadko przekazywano do zbiorów miejscowych i publicznych bibliotek, które stanowiły niemałą część archiwum bibliotek syberyjskich wydziałów Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego oraz miejscowych muzeów krajoznawczych.

Przykładem temu może służyć obecność polskich zbiorów w składzie Biblioteki Naukowej Muzeum Krajoznawczego miasta Kiachta oraz Regionalnego Muzeum Krajoznawczego im. Mikołaja Martijanowa w Minusińsku.

Muzeum i Biblioteka w Minusińsku

Pod koniec XIX w. Minusińsk staje się prawdziwą „stolicą” Polonii Południowej Syberii.

Dużą rolę jednoczącą wśród Polaków w tym niewielkim kupieckim mieście odgrywało muzeum, założone przez Mikołaja Martijanowa.

• Odznaka Orzeł V Dywizji Strzelców Polskich.

• Muzeum w Minusińsku, zdjęcie początku XX w.

Krajoznawcze Muzeum w Minusińsku założone zostało w 1877 r. Muzeum to łączy bardzo ścisłą więź z Polakami i Polską. Założyciel muzeum Mikołaj Michajłowicz Martjanow urodził się w 1844 r. w rodzinie leśniczego strażnika guberni wileńskiej. Matka Mikołaja Martjanowa była Polką.

• Okładki książek z Biblioteki Muzeum w zał.

Otrzymał w 1872 r. tytuł prowizora Martjanow dostaje pracę w aptece Kazania. Jednak zainteresowania młodego uczonego naukami przyrodniczymi skłaniają go do decyzji o dobrowolnym wyjeździe na Syberię. W Minusińsku Mikołaj Martjanów znalazł swoich zwolenników, wśród których również byli Polacy.

Minusińska biblioteka przy muzeum, jedna z pierwszych publicznych bibliotek na Syberii, została otwarta na początku 1878 r.

Podobnie jak i muzeum, biblioteka ta założona została dzięki prywatnym środkom.

Na początku XX wieku w. księgozbiór liczył już ponad 20 000 książek, obecnie – ponad 100 000 egzemplarzy. W większości książki były darowane przez autorów, towarzystwa naukowe oraz prywatne osoby, tylko znikoma część była zakupowana.

Nic dziwnego, że największym księgozbiorem w języku obcym jest zbiór literatury w języku polskim. Obecnie polski księgozbiór liczy 1051 egz., z nich książki – 592, pozostałe 459 egz. – czasopisma i gazety.

• Mikołaj Michajłowicz Martjanow.

Wśród ofiarodawców zestawień polityczny Gleb Krzyżanowski, który podarował muzeum ponad 44 książki, Wiktor Kurnatowski – 27 książek, Mikołaj Podwysocki z Jenisejska oraz przedstawiciele rodzin Wojciechowskich i Korzeniowskich, felczer Jan Różański (książki oznaczone imiennym ekslibrisem).

Najwięcej prac z towarzystw naukowych nadsyłano z Uniwersytetu Warszawskiego i Państwowego Muzeum Zoologicznego w Warszawie. Znaczną część polskiej literatury otrzymano od Eugeniusza Sawienkowa, który w latach 1900–1907 pracował w Warszawie, później był dyrektorem muzeum minusińskiego w latach 1908–1911.

Z przekazanych im książek znajduje się najstarsza w księgozbiórze polskim – „Szachy grać przez Fieldinga”, wydana we Wrocławiu w 1809 r.

Nierzadko swoje publikacje do biblioteki Muzeum przekazywali polscy naukowcy, pracujące na Syberii. Swoje naukowe opracowania z dedykacją dla dyrektora Martjanowa przekazali Maksymilian Marks z Jenisejska i Julian Talko-Hryncewicz z Kiachty.

Wśród polskiej literatury pięknej pierwsze paryskie wydania Adama Mickiewicza. Książki te wydawane były przeważnie w Warszawie, Krakowie, Lwowie oraz w Sankt Petersburgu.

Wśród czasopism są takie periodyki jak np. „Ateneum”, „Ziemia”, „Widnokrąg”, „Przegląd Tygodniowy”, „Życie Polskie”, „Myśl polska” oraz wydawana w Piotrogradzie w latach 1915–1917 gazeta „Głos Polski”.

Polską literaturę kompletowano w bibliotece nawet do 1939 r., późniejszych wydań literatury w języku polskim jest kilka.

Gdzie polskie zbiory trafiły po rewolucji październikowej?

Większość z ocalałych po rewolucji i wojnie domowej 1917–1919 r. zbiorów zostało przekazanych do Krasnojarskiej krajowej biblioteki uniwersalnej, obecnie to 1 200 woluminów, wśród których takie wydania jak Biblia 1726 r., dzieła Henryka Sienkiewicza, Józefa Kraszewskiego i Elizy Orzeszkowej.

Polskie książki z biblioteki Judina przekazał wnuk znanego kupca – Aleksiej Judin.

W 1987 r. część książek – 316 egz. przekazano do biblioteki krasnojarskiej filii muzeum Włodzimierza Lenina, obecnie – to Krasnojarskie Kulturalno-Historyczne Centrum Muzealne. Więc razem ze zbiorem Krasnojarskiej krajowej biblioteki uniwersalnej liczba polskich książek w Krasnojarsku wynosi 1516 egzemplarzy.

W 2006–2007 z inicjatywy „Kongresu Polaków w Rosji” oraz wsparciu finansowym Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie” zbiory w Krasnojarsku razem ze zbiorem w Minusińskim Muzeum Krajoznawczym zostały opisane i skatalogowane.

ПОЛЬСКАЯ КНИГА В ПРИЕНИСЕЙСКОМ КРАЕ

Сборник каталогов и научно-информационных материалов

Katalog i opis zostały wydane jako oddzielna dwujęzyczna publikacja pt. „Książka polska w Kraju Nadjenisejskim”, Abakan 2008, pod redakcją Sergiusza Leończyka.

Zbiór ten zawiera katalogi i informacje dotyczące polskich księgozbiorów z 3 bibliotek na terenie największego we współczesnej Rosji regionu – Kraju Krasnojarskiego. Są to informacje z Biblioteki Naukowej

Krasnojarskiego Kulturalno-Historycznego Centrum Muzealnego (była filia Muzeum Lenina), Krasnojarskiej Obwodowej Biblioteki Państwowej oraz Naukowej Biblioteki Regionalnego Muzeum Krajoznawczego im. N. M. Martjanowa w Minusińsku.

Dr hab. Sergiusz LEOŃCZYK

Autor jest profesorem uczelni
w Instytucie Historii UPH w Siedlcach

Zespół „Jarzębina” z Orenburgu

23 listopada w Pałacu kultury i sportu „Gazowik” w Orenburgu odbył się festiwal zespołów narodowościowych „Dzień narodów Ziemi Orenburskiej”. Impreza ta zosta-

ła zorganizowana przez rząd obwodu orenburskiego.

Zespół polonijny „Jarzębina”, który działa przy Centrum Kultury polskiej „Wawel” wziął udział w tym festiwalu. Zespół

wykonał polską piosenkę ludową „Szła dziewczeczka”. W części finałowej festiwalu zespół otrzymał dyplom za „zachowanie tradycji ludowych” i udział w Festiwalu „Dzień narodów Ziemi Orenburskiej”.

Larysa KURZYNA,
przewodnicząca
Centrum Kultury Polskiej „Wawel”

Mroźna kolęda

Na Syberii trzaskające mrozy. Ale uczestniczki polonijnego zespołu ludowego „Czerwone Jagody” z Minusińska Kraju Krasnojarskiego zbierają się żeby nagrać kolędę «Pójdźmy wszyscy do stajenki» do projektu, który organizują „Kongres Polaków w Rosji” i „Dom Polski” w Moskwie. Celem projektu jest wspólne zaśpiewanie kolędy przez całą Polonię rosyjską.

W repertuarze zespołu są kilka kolęd, w tym znane i mniej znane: «A wczora z wieczora», «Dzisiaj w Betlejem», «Zdrow bądź, Królu anielski».

Red.

Polskie dyktando w Moskwie

9 grudnia w Domu Narodów Rosji odbył się moskiewski etap XII Ogólnorosyjskiego Dyktanda w języku polskim poświęconego wybitnym działaczom kultury polskiej: Aleksandrowi Fredrze, Władysławowi Szymborskiej oraz Janowi Matejce. W tym roku Dyktando miało format testu multimedialnego, który zawierał nie tylko zadania z poprawności językowej, ale także pytania z dziedziny literatury i historii. Podczas przerwy prezes FPANK „Kongres Pola-

ków w Rosji” Halina Subotowicz-Romanowa przeprowadziła grę językową dla uczestników Dyktanda, a zespół „Wista” wykonał kilka polskich piosenek. Decyzją jury zwyciężczynią tegorocznej edycji Dyktanda, w którym wzięło udział ponad 30 osób, została Elżbieta Obiernichina. Drugie miejsce zajęła Maria Antufjewa, a na trzecim miejscu uplasował się Jerzy Moisiejew. Zwycięzcy otrzymali dyplomy oraz wartościowe prezenty. Gratulujemy naszym zwycięz-

com – znawcom języka, kultury i historii polskiej, oraz wszystkim uczestnikom Dyktanda. Dziękujemy również Lilii Hozzowskiej, Anastazji Władimirskiej, Dmitrijowi Hawrylukowi i innym członkom Domu Polskiego, którzy przyczynili się do organizacji tego wydarzenia, za kreatywność i poświęcenie. Do zobaczenia na kolejnej edycji Dyktanda za rok!

Informacja
NKA „Dom Polski w Moskwie”

Pamięci wieszczki polskiego

Tradycyjnie już, 24 grudnia, w Wigilię Bożego Narodzenia, pod petersburskim pomnikiem Adama Mickiewicza w Grawskim Zaułku przedstawiciel Konsulatu Generalnego RP w

Sankt Petersburgu – wicekonsul Inga Postuła – wraz z reprezentantami Polonii, złożyli kwiaty z okazji urodzin i imienin wieszczki.

Pamięć poety uczczono recytacją

jego wierszy w języku polskim i przekładzie rosyjskim.

Informacja
Konsulatu Generalnego RP
w Sankt Petersburgu

Carillon pisząc bardziej po polsku karylion, to znany wszystkim instrument muzyczny występujący w formie dzwonów. Dzwon to nic innego jak idiofon wieżowy, regularnie uderzany w taki sposób, by wybić muzykę.

Co najmniej 23 dzwony

Według definicji Światowej Federacji Carillonowej (World Carillon Federation) carillon musi mieć co najmniej 23 dzwony. Instrumenty mniejsze powinny być nazywane jedynie „kurantami”. Standardowy carillon ma co najmniej cztery oktawy dźwiękowe, czego raczej nie mają wspomniane wcześniej kuranty. Carillon po raz pierwszy powstał w XVI wieku we Flandrii. Był to wówczas rok 1510. A ówczesni ludwisarze, osiągnęli mistrzostwo w swoim fachu, czyniąc z niego sztukę.

W Polsce

W Polsce, istnieją podtrzymując „zwyczaj polski” trzy miejsca carillonowych koncertów. Wszystkie znajdują się w Gdańsku. Od roku 1999 roku, na prze-

Niematerialne Dziedzictwo Narodowe: Polski zwyczaj słuchania carillonów

łomie lipca i sierpnia organizowany jest z użyciem carillonów Gdański Festiwal, podczas którego występują najwięksi wirtuozi tego instrumentu.

Na Gdańskim Ratuszu

Carillon w Gdańskim Ratuszu, był początkowo 14-dzwonowym instrumentem, powstałym w 1561 roku. Pierwszy koncert carillonowy odegrano dnia 23 września 1561 roku, z okazji zamontowania na iglicy połączanej figury króla Zygmunta II Augusta. Instrument ten został zniszczony podczas bombardowań w 1945 roku. W roku 2000 na wieży Ratusza w Gdańsku, zainsta-

lowano nowy 37-dzwonowy carillon, wykonany przez holenderską wytwórnię tych instrumentów.

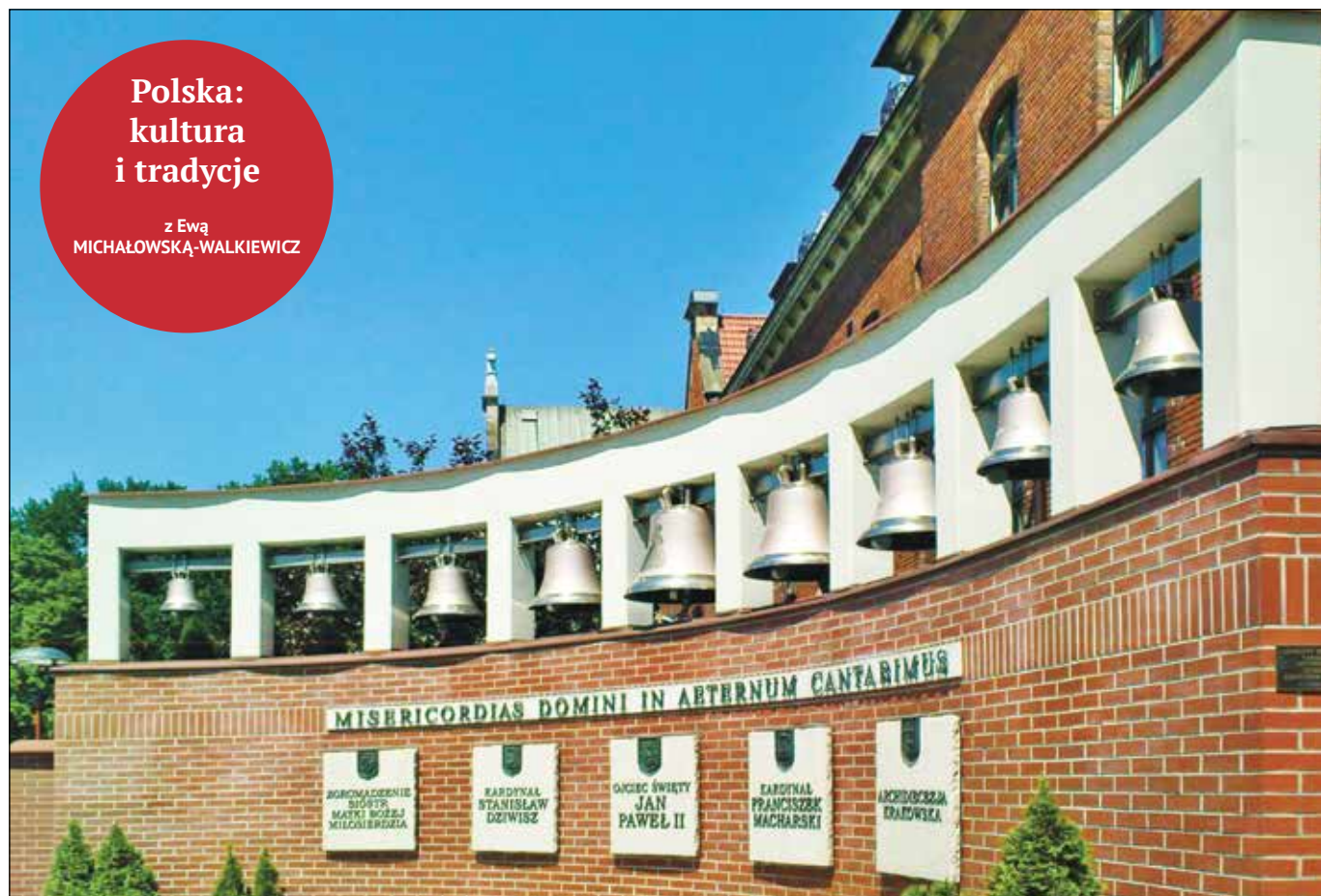
Każdorazowo na koncert gdańskich Carillonów, zbiera się mnóstwo zwolenników tego rodzaju muzyki.

Zwyczaj muzyki wieżowej

Koncerty tych instrumentów, nawiązują do gdańskiego zwyczaju muzyki wieżowej. Muzyka ta była szeroko praktykowana od początku XV stulecia. Podobno gdy dane miasto ma odpowiednio brzmiące carillonony, wówczas uchodzi za miasto szczególnej obfitości i szczęścia pod każdą postacią.

**Polska:
kultura
i tradycje**

z Ewą
MICHAŁOWSKĄ-WALKIEWICZ

Dzień Kultury Polskiej w Krasnojarsku

Impreza odbyła się w Domie przyjaźni „Ojczyzna” w Krasnojarsku 3 grudnia 2023 roku. Dzień Kultury Polskiej został zorganizowany przez Krasnojarską Regionalną Polską Narodowo-Kulturalną Autonomię „Polonez”.

Honorowymi gośćmi byli przedstawiciele organów władzy: Sosłan Tadtajew – kierownik działu ds. narodowości, religii i Kozaków Urzędu ds. kontaktów społecznych gubernatora Kraju Krasnojarskiego; Oksana Carewa – kierownik Urzędu wewnętrznych kontaktów gubernatora Kraju Krasnojarskiego; Jelena Konowałowa – zastępca kierownika oddziału kontaktów społecznych departamentu rozwoju socjalnego administracji miasta Krasnojarska; Swietłna Bardyszewa – przedstawiciel Domu przyjaźni „Ojczyzna”, przewodniczący niemieckiej, czuwaskiej, tadżyckiej, buriackiej, chakaskiej narodowo-kulturalnych autonomii Kraju Krasnojarskiego. Gości spoza Krasnojarska: przewodnicząca Krasnojarskiej Regionalnej Narodowo-Kulturalnej Organizacji „Polonia Minusińska” Swietłana Ostrain z Minusińska (400 km. od Krasnojarska) oraz przewodnicząca Kulturalno-Narodowej Organizacji Społecznej „Polonia” Republiki Chakasji Marina Kożewnikowa z Abakanu.

Na początku imprezy wszyscy zebrani mogli zapoznać się z wystawą prac twórczych przygotowanych przez członków autonomii „Polonez” oraz z wystawą poświęconej szeroko pojętym aspektom kultury polskiej.

Każdy z obecnych miał możliwość własnoręcznie wykonać ozdobę choinkową oraz degustować dania polskiej kuchni ludowej.

Kulminacją spotkania stał koncert, gdzie były zaprezentowane najlepsze wzorce polskiej kultury muzycznej i ludowej. Na otwarcie tradycyjnie zabrzmiał uroczysty Polonez, który zatańczyli członkowie polonijnego zespołu

pieśni i tańca „Korale” (kierownik artystyczny Anatol Czubarow). Po przywitaniu przez Prezesa Autonomii Anatola Czubarowa zabrzmiał przepiękny „Polonez Ogińskiego” w mistrzowskim wykonaniu Wiaczesława Szeppera. Dalej wystąpił zespół wokalny „Czerwone Jagody” (kierownik Olga Worobiowa) z Minusińska oraz zatańczyły zespoły taneczne „Korale” i „Syberyjski Krakowiak” z Abakanu. Zespół ludowy polskiej pieśni i tańca „Syberyjski Krakowiak” pod kierownictwem Mariny Kożewnikowej zaprezentował dwa tańce „Trojak” i „Suitę Kaszubską”. „Polonia” Republiki Chakasji dostojnie zaprezentowała na tym święcie polskie tradycje i kulturę ludową. Widzowie bardzo ciepło przyjęli występ zespołu.

Krasnojarska Regionalna Polska Narodowo-Kulturalna Autonomia „Polonez” wyraża podziękowania organom władzy. Przewodniczącym polonijnych organizacji z Minusińska i Abakanu za pomoc w przygotowaniu i organizacji Dnia Kultury Polskiej.

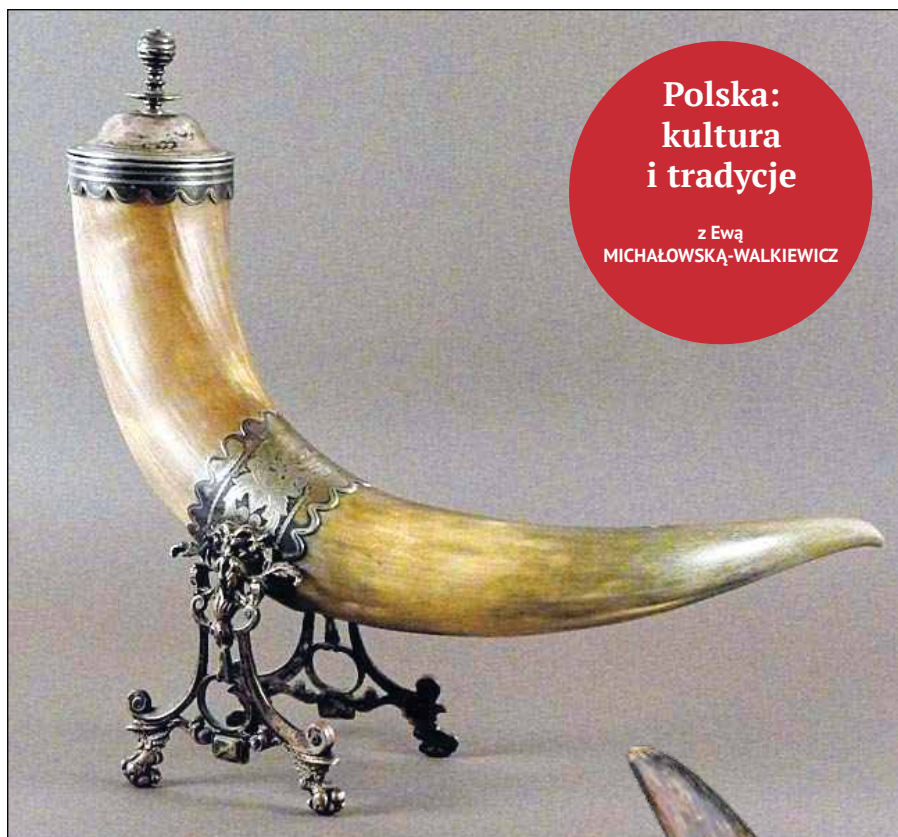
I oczywiście dziękujemy z całego serca wszystkim naszym gościom, widzom koncertu za pomoc, owacje dla naszych polonijnych artystów!

Informacja KRPNKA „Polonez”

Już w czasach starożytnych wierzono, że róg bawoła posiada znaczenie magiczne. Żadna ważniejsza ceremonia, nie mogła się odbyć bez muzyki, granej na tym właśnie instrumencie. Podobnie rzecz się miała w regionie świętokrzyskim, uważanym za kolebkę obyczajów związanych z łowiectwem i jesiennymi polowaniami.

Niezwykła moc

Wiele z zapisków historycznych mówi nam, iż życie dawnych Słowian właściwie nie istniało bez bawolego rogu, który jak wierzono posiadał niezwykłą moc. Każdy mieszkaniec osady słowiańskiej, w regionie świętokrzyskim chcąc uprosić boga Światowida o pomoc lub opiekę, musiał dąć w bawoli róg przez trzy dni, obchodząc z nim swój dom dookoła. Podobno prośby takowe nigdy nie pozostawały bez odpowiedzi, ponieważ Światowid delectował się muzyką rogu, która wprawiała go w dobry nastrój. W starożytnym okresie

O bawolim rogu. Z dawnych dziejów słowiańskich

wierzeń politeistycznych, dęcie na rogu miało również znaczenie magiczne, a stosowano je podczas polowania, wierząc w dobre łowy. Jego brzmieniem, odpędzano złe demony, które wystraszały zwierzyne z leśnych duktów.

Święte przybytki

Jego niskich tonów używano też do oczyszczania świętych przybytków, w których palono święte ognie. Kapłanki strzegące tychże ognie, po skończonej grze na rogu, przypasywały go sobie do tuniki, a co najważniejsze wierzyły one w jego ochronną siłę. Niektóre ze słowiańskich kobiet zajmujących się magią i wywoływaniem duchów, celowo przypinały sobie róg do ubrania, aby ten pozwalał im na trafne stawianie przepowiedni jak również i diagnozy, w przypadku leczenia osób chorych.

Odrodzenie

W szesnastym stuleciu mimo, że wierzono już w jedyne Boga, każde

polowanie rozpoczynało się od uroczystego dęcia w róg bawoli, aby tym sposobem uspić mieszkające w lesie złe licho. Od zarania dziejów, róg był symbolem wszelkiej pomyślności i obfitości, jaką może obdarzyć człowieka los. Tak więc, w czasach gdy nasza Ojczyzna w siedemnastym wieku prowadziła rozliczne wojny z wrogimi wojskami, naruszającymi nasze granice, dęto w bawole rogi, które nie tylko symbolizowały gotowość bojową, ale też miały one sprowadzić do słusznej walki zastępy anielskie, które chroniły polskie wojsko od wszelkich bitewnych opresji.

1863 rok

W dziewiętnastym wieku, w regionie świętokrzyskim, stacjonowały oddziały powstańcze Mariana Langiewicza, które dla dobrej wróżby rokującej nam odzyskanie niepodległości, przypinały

sobie do pasów rogi bawole. Służyły one jeszcze, jako możliwość nawoływania siebie z różnych stron lasu. Posiadanie rogu, sprzyjało jak wierzono w dawnych czasach szczególnej płodności, szczęściu w życiu małżeńskim, jak również w pomnażaniu zasobności portfela.

Do dziś utarło się powiedzenie, że komuś dobry los sypie szczęściem jak z rogu obfitości. Toteż, w niektórych świętokrzyskich domach dmie się w ten rzadki instrument podczas wielkich świąt religijnych i obchodów rocznicowych, aby szczęście nigdy nie opuszczało tej rodziny, która pokłada nadzieję w czarodziejskiej mocy tegoż instrumentu.

Spotkania Polskie w Królewcu

12 grudnia br. Ambasador RP w FR Krzysztof Krajewski wraz z małżonką oraz Konsulem Generalnym RP w Królewcu Anną Nowakowską uczestniczył w uroczystej mszy św. w kościele pod wezwaniem św. Wojciecha Adalberta w Królewcu, która została odprawiona w trzecią rocznicę śmierci ks. Jerzego Steckiewicza, duszpasterza, który przyczynił się do odrodzenia kościoła katolickiego w obwodzie królewieckim.

Mszę świętą koncelebrowali liczni duchowni, m. in. metropolita warszawski, kardynał Kazimierz Nycz,

arcybiskup i metropolita moskiewski Paolo Pezzi oraz proboszcz parafii ks. Marek Kołodziejcki.

Po mszy św. Ambasador złożył kwiaty na grobie ś.p. ks. prałata Jerzego Steckiewicza. Ks. Jerzy Steckiewicz, oddany parafianom duchowny, odzyskiwał i budował kolejne obiekty sakralne w obwodzie królewieckim. Założył pierwszą w Rosji katolicką „Калининградский католический вестник”.

Również 12 grudnia br. Ambasador RP w FR Krzysztof Krajewski wraz z małżonką wziął udział w spotkaniu z okazji zbliżających się Świąt Bożego

* * *

Narodzenia z przedstawicielami Polonii obwodu królewieckiego zorganizowanym w Konsulacie Generalnym RP w Królewcu przez Konsula Generalnego RP Annę Nowakowską. Wśród zaproszonych gości byli m.in. kardynał i metropolita warszawski Kazimierz Nycz, arcybiskup i metropolita moskiewski Paolo Pezzi, proboszcz parafii św. Wojciecha Adalberta w Królewcu ks. Marek Kołodziejcki, a także liczni duchowni.

Swój jubileusz – 62 rocznicę pożywania małżeńskiego obchodzili Państwo Janina i Anatolij Bondaryk, współzałożyciele autonomii Polaków «Polonia» w Królewcu, którym Ambasador uroczysto gratulował oraz życzył kolejnych długich lat w zdrowiu i pomyślności.

Ambasador RP Krzysztof Krajewski podczas tradycyjnych spotkań świątecznych – noworocznych na Syberii wspólnie z Konsulem Generalnym RP w Irkucku Krzysztofem Świderek w dniu 15. grudnia br. spotkał się w Angarsku z siostrami Starowiejskimi, które posługują w Diecezji Irkuckiej.

Ambasador odwiedził Angarsk i Usole Syberyjskie

Podczas świątecznego spotkania siostry poinformowały o swojej pracy duszpasterskiej i przygotowaniach do Świąt Bożego Narodzenia na Syberii. Ambasador przekazał upominki świąteczne zarówno siostram i dzieciom pozostającymi pod opieką sióstr.

Dyplomaci złożyli także świąteczną wizytę Siostram Karmelitkom w Usole

Syberyjskim. Jest to jedyny w Rosji zakon klauzurowy.

Polska delegacja spotkała się również w Usole Syberyjskim z siostrami Albertynkami, które niosą pomoc potrzebującym. Siostry poinformowały o swojej misji, o pracy duszpasterskiej.

Wszystkie spotkania przebiegły w serdecznej atmosferze.

Informacja Ambasady RP w Moskwie

• Stanisław Żółkiewski, Patron Roku 2020.

uzupełnia to, czego życie dokońca nie dopowiedziało, ale ku czemu wiedzie nas duch świata, jakby użyć słów Hegla.

W 2020 r. opowiedziałem tę historię sympatycznemu Turkowi handlującemu na bazarze przygranicznym w Kudowie. Słuchał z uwagą, było widać, że go to przejmuje, powiedział, że po raz pierwszy to słyszy, na koniec podał mi numer stoska na którym handluje, zapraszając do siebie. Mogę się domyślać, że opowiada to polskim klientom, zachęcając tym do odwiedzania jego stoiska.

Mój znakomity dalszy krewny Antoni Musztyfaga, geodeta i historyk po studiach uniwersyteckich, który pożegnał się z tym światem w Dusznikach – mówił, że legenda o tym *krześle u Padyszacha* to prawda. Antoniemu

zachód w stronę Cesarstwa Bizantyjskiego. Swoje dawne miejsca na Syberii pozostawili dla innych, których późniejsza Rosja uznawała za niepokornych i osadzała tam po Turkach. Wśród tych niepokornych nie brakowało Polaków i tak od samych początków mamy wiele wspólnego z Turkami. Można by z pewnym uproszczeniem powiedzieć, że Polska i Turcja – jako państwa – formowały się w tym samym czasie, z tym, że Turków było znacznie więcej niż Polaków. Cesarstwo Bizantyjskie słabło, chrześcijaństwo wschodnie ustępowało miejsca innej religii Abrahamowej, bardziej dynamicznej, czyli islamowi. Turcy, zrazu rozlokowali się na wschodnich obszarach Bizancjum, potem ruszyli dalej i w 1453 roku za-

Krzesło u padyszacha

Sejm Polski podjął uchwałę, że jednym z patronów Roku 2020 jest Hetman Stanisław Żółkiewski. Każdy Polak wie, że zginął on w bitwie z Turkami pod Cecorą w 1620 r., niemal święty hetman.

Cecora i Wiedeń – zubożony bilans

W polskiej pamięci narodowej, w historii polsko-tureckiej dominują Cecora 1620 czyli klęska szarpiąca serce i Odsiecz Wiedeńska 1683 – zwycięstwo zatykające dech, nadrabiające niemal wszystkie porażki i uskrzydlające w oczach Europy. Tymczasem, przy uważniejszym wejrzeniu – sprowadzenie całej wielkiej historii polsko-tureckiej do tych dwóch wydarzeń jest zubożeniem wielkiego obrazu, nie zastygłego, a stale dalej malowanego. Obraz nagle nabiera silniejszych barw, gdy oświetli się go od strony rodzinnej i konkretnych zdarzeń.

Gdy zaczynałem chodzić do szkoły, słyszałem niezwykłą opowieść, legendę o krześle u Padyszacha, czyli u Sultana Turcji.

Legenda ma to do siebie, że nie chodzi o prawdziwość w dokładnych szczegółach, lecz o przesłanie oddające jakąś głęboką sprawę duchową i prawdę, jakby ponad czasową, w której bardziej chodzi o treści moralne, aniżeli o zgiełk bitewny lub tryumfy wojenne. Legenda

można ufać, bowiem w sprawach polsko-tureckich miał wyjątkową wiedzę i wyczucie. Na pytanie skierowane kiedyś do niego skąd się wzięło takie jego dziwne nazwisko – *Musztyfaga* – odpowiedział, że należy w nim odczytać dwa słowa: *Mustafa Aga*. Mówił, że jakiś jego przodek w XVII wieku – jako oficer turecki – został ranny i wzięty do niewoli przez Polaków, osiadł na Podolu, spolszczył się i po polsku nazwali go *Mysztyfaga*. Żeby nie uważał – tak jak jego wojowniczy pobratymcy – że katolicy to niewierni i ateści, zaprowadził tego Turka do kościoła, ochrzcił i po wszystkim. Nie przeszkodziło to w kontaktach rodzinnych, bo – jak mówił Antoni – według rodzinnego przekazu, jeszcze za ostatniego polskiego króla jeździli do krewnych do Stambułu. On sam był człowiekiem wielkiej kultury, wzorem polskiego patrioty, jednym z dowódców AK w Wicyniu na Podolu i daj nam Boże jak najwięcej takich Polaków, jak ten potomek Turków.

Rzeka życia

Wyberzmy się więc w wyobraźni w podróż historyczną nad Bosfor, do Turcji. Gdy Polska powstawała w X wieku, to w tym samym czasie Turcy, którzy wyszli z Uralu, gdzieś z okolic Bajkału, wyruszyli z tych swoich dawnych siedzib plemiennych, przyjęli islam, poszli na

jęli stolicę cesarstwa Konstantynopol, przemieniając jego nazwę na Istanbuł, czyli po prostu „Miasto”, a Polacy spolszczyli sobie tę nazwę na „Stambuł”. Turcy lokując się nad cieśninami Bosfor i Dardanele łączącymi Morze Czarne z Morzem Śródziemnym i zarazem w miejscu styku Europy z Azją wpłynęli na bieg historii świata i nadal – jak przed wiekami – są jednym z najpotężniejszych państw globu. Był taki moment w historii – a działo się to w XVIII wieku, że Turcja i Polska (Rzeczpospolita

• Husaria. Obraz Wojciecha Kossaka.

• Obraz Walerego Eljasza Radzikowskiego z 1905 r.

• Stanisław Żółkiewski przedstawia carów Szujskich na sejmie warszawskim 1611. Obraz Jana Matejki.

Obojga Narodów), dwa wówczas wielkie państwa, to walczące ze sobą, to przyjazne – stanęły w obliczu upadku i rozbiorów. Zdawało się, że w powietrzu wisi pytanie kto zostanie rozebrany Polska czy Turcja? Padło na Polskę, ale idźmy do tego po kolei.

Wiele narodów wędrowało zanim gdzieś osiadły. Polacy także nie zamieszkiwali nad Wisłą i Odrą od czasów Adama i Ewy. O ile Turcy wyszli z Uralu i ich język ma pokrewieństwo z językami ludów mongolskich, a nawet z koreańskim, to język polski należy do grupy języków indo-europejskich, czyli bliżej było naszym przodkom do Kaukazu i Indii, podobnie jak innym ludom Europy Zachodniej. Kogo te dawne dzieje narodów interesują, to może sięgnąć do ciekawej książki Tadeusza Lehra Sptawńskiego „O pochodzeniu i praojczyźnie słowian”. Niektórym narodom nadal śnią się wędrówki. Jeśli kogoś ciągnie chęć poprawy życia, praca, zarobki, jakaś ciekawa kultura, jak przypadek naszego Turka na bazarze w Kudowie – to, te motory mogą być dobre, ale jeśli już zorganizowane siły goni jakiś przedwieczny pęd do nie liczenia się z żadnymi granicami, – to nabicie guza murowane. Są narody, które dobrze czują się w świecie bez granic i potrafią w nim żyć jak na przykład Żydzi czy Ormianie, a są i takie, które w takim świecie mogą wiele lub wszystko stracić. Jeśli z Warszawy rozlega się w XXI wieku wołanie, że *Europa powinna być Europą ojczyzn*, czyli z jakimiś granicami, to stoi za tym – może trochę przygaste – lecz nadal żywe nasze doświadczenie historyczne, że swojego trzeba pilnować. Kto

nie umie bronić swego, a jakieś nowe okazuje się dynamiczne i pochłaniające wszystko, to rzeka życia popłynie tam, gdzie wytworzy się dla niej miejsce. A życie wybiera dynamiczność, energię, entuzjazm, mądrość i wartości, choć ta rzeka musi dosyć często przepływać przez urwiska zła.

Świat widziany ze wsi podolskiej

Wstapmy do wioski podolskiej Wicyń, leżącej w ziemi tarnopolskiej, między Złoczowem a Brzeżanami, by stamtąd spojrzeć na wielki świat: jak tam mogła wyglądać historia polsko-turecka. Jeśli chcesz wiedzieć, Drogi Czytelniku, jaka jest Polska dzisiaj, to popatrz na swoją miejscowość jak na Polskę w pigułce, a zobaczysz więcej niż myślisz. Tak samo z tym Wicyniem:

można było zobaczyć Turcję choćby przez los Musztyfagów, ale nie tylko przez nich. Mój dziadek Chady, w linii matki. był spokrewniony z Musztyfagami, a dziadek w linii ojca powiązany rodzinie z kresowymi Barabaszami, mieszkał na uboczu pod górą, stąd mówiono na niego „Kamiński spod góry”. A za tą górą, na wschód, jakieś 5 km., przez las i łąki szło się do Pomorzan, tamtejszej silnej twierdzy kresowej, założonej jeszcze przez króla Kazimierza Wielkiego. Pierwszymi historycznymi właścicielami zamku byli Świnkowie, Sienińscy, Kierdejowie, potem Sobiescy. Kierdeje mieli także zamek w pobliskich Remizowcach. Gdy Tatarzyn lub Turek zapuszczał się w te strony na przykre wycieczki, to wicynianie znajdowali ochronę głównie w zamkach w Pomorzanach i w Dunajowie. Moi

• Turcja, Stambul. Hagia Sophia.

pradziadowie jako rycerze ulokowali się tam w XIV wieku, więc w długiej historii tego miejsca niejedno przeżyli. Zanim nasi wzięli do niewoli owego wspomnianego Mustafę Agę, to Turcy – dużo wcześniej, bo w 1498 r., podczas nagłego najścia na Pomorzany porwali trochę ludzi, a wśród nich małego ośmioletniego chłopca Jana Kierdej. Jego ojciec Zygmunt Kierdej, starosta trembowelski, zginął w czasie tego oblężenia zamku, a matka Dorota z Sienna Oleska uratowała się, przeżyła i rozdziarało się jej serce na myśl o porwanym dziecku, żyła matczyną nadzieją na zobaczenie go żywym. Takie marzenia matek często spełniają się. Historia tego chłopca zastępuje na oddzielną wielką książkę i pokazuje różne strony życia i spraw polsko-tureckich, a nawet szerokiego świata. Ówczesni Turcy to nie była jakaś napadająca dzicz, ale państwo wprawdzie wojownicze lecz o wielkiej kulturze. Mali chłopcy porywani z Polski byli uważnie badani, co do ich zdolności, oddawani do szkolenia wojskowego, do Korpusu Paziów lub włączani do rodzin tureckich dla sturczenia i wychowania dla służby sułtanowi i Turcji. W rodzinach tureckich byli traktowani tak jak własne dzieci. Nasz Janek Kierdej, chłopiec dobrze wychowany, znający już dobrze język polski trafił do Korpusu Paziów, a że był dzieckiem o wyróżniającej się inteligencji, to zainteresował się nim wielki wezyr, czyli sam szef rządu i przeznaczył do wychowania w służbie dyplomatycznej. Potrzebni byli postaci do krótów polskich, mówiący po polsku, a wierni sułtanowi i islamowi. Na takiego potrzebnego dyplomatę wyrósł w Turcji Jan Kierdej, który otrzymał nowe nazwisko: Said beg. Tak to chłopiec z Pomoarzan trafił do najwyższych sfer Imperium Osmańskiego czyli Turcji, do tzw. Wysokiej Porty, czyli za wielką bramę wiodącą do dzielnicy rządowej i dyplomatycznej. W świecie na rząd turecki mówiono Wysoka Porta. Przodek naszego Antoniego Musztyfagi, ów oficer turecki „Mustafa Aga”, także nie był najgorzej potraktowany przez Polaków, choć nie miał takich możliwości jak Janek Kierdej, bo też Wicyń, to nie Stambuł, może zupełnie dobry, ale nie aż taki jak tam nad Złotym Rogiem, zaś dorosły oficer, to nie dzieciak do ulepiania jak z plasteliny. Musztyfagowie jeździli do

swoich krewnych do Stambułu *jeszcze za ostatniego polskiego króla*, ale widać nie było im w Polsce najgorzej skoro tam nie pozostali. W każdym razie ów Turek nie miał w Wicyniu najgorzej i ród jego mając te same możliwości, co Polacy rozwijał się i miał się dobrze.

Posel z Lechistanu – chwilowo nieobecny

Zanim sędziwy hetman Żółkiewski wyruszył pod Cecerę w swoją ostatnią drogę, Polacy i Turcy mieli za sobą pół wieku wojen (w XV wieku) i jeden wiek pięknego pokoju (XVI wiek). Nasz Jan Kierdej, już jako Said beg jeździł z listami od sułtana Sulejmana I Wspaniałego do króla Zygmunta I Starego. Po raz pierwszy przybył do Polski w 1531 r., gdy miał 41 lat. Tytuł bega otrzymał od sułtana i oznaczał on wielmożę, wysokiego urzędnika tureckiego. W Polsce rozmawiał po polsku i używał swojego polskiego imienia i nazwiska, w otoczeniu króla polskiego był lubiany. Jego matka Dorota z Sienna Oleska jeszcze żyła i spotkała się na zamku w Pomorzanach. Można sobie wyobrazić spotkanie matki z synem po tylu latach zmartwień i tęsknoty. Prawdziwy cud. Dawna ojczyzna pokochała Said bega. Po drugiej wizycie poselskiej król Zygmunt Stary napisał list do wielkiego wezyra, w którym bardzo wysoko ocenił wykonywanie misji poselskiej przez Said bega i wyraził nadzieję, że wielki wezyr dodatkowo wynagrodzi finansowo tego świetnego posła. Od siebie również nie szczędził podarków. Matce również zaczęto powodzić się coraz lepiej. Namówiła syna by wystąpił do sądu o przekazanie jemu prawa własności do zamku w Pomorzanach jako własności Kierdejów. Król poparł to działanie Said bega, jednak w sądzie nie wygrał z Sieneńskimi. Widać, że sądy z Polsce

były niezależne od króla, może nawet bardziej niezależne, aniżeli w innych czasach. Said beg nie zrażony pomagał Polakom w Stambule. Gdy jeden z nich Hieronim Łaski, jako poseł cesarza austriackiego Ferdynanda znalazł się w więzieniu w Stambule, to przyszedł mu z pomocą właśnie Said beg, pożyczając 1000 dukatów. Hieronim Łaski wyszedł z więzienia lecz po powrocie do Polski niebawem zmarł. Swojej należności dochodził teraz Said beg od jego brata Stanisława Łaskiego, a gdy ten opóźniał się ze zwrotem pożyczki, to król polski oddzielnym dekretem przekazał Said begowi sześć wiosek w sandomierskim należących do Stanisława Łaskiego, jako zabezpieczenie do spłaty długu. Dodajmy jeszcze, że Said beg nie czekając na spłatę długu, przed powrotem do Turcji – on muzułmanin, przekazał prawa do tych sześciu wiosek krakowskiemu kanonikowi Maciejowi Zielińskiemu. Nasz Jan Kierdej vel Said beg zmarł w Turcji w 1557 r. Nie tylko ten jeden Polak wzięty do niewoli tureckiej zaszedł tak wysoko, byli także inni Polacy, którzy osiągnęli jeszcze wyższe godności. (*Andrzej Dziubiński – Poturczycy polscy. Przyczynek do historii nawróceń na islam w XVI–XVIII w. „Kwartalnik Historyczny” 1995*).

Po tym złotym wieku w kulturze polskiej i tureckiej nastąpił wiek XVII, a z nim długi ciąg wojen polsko-tureckich, w których oba kraje wykrwawiały się i wyczerpywały. Zaczęło się od nieszczęśliwej dla Polaków bitwy pod Cecerą, w której jeden z największych naszych wodzów hetman Stanisław Żółkiewski zginął i armia jego doznała dotkliwej klęski. W rok później, w 1621 gdy Kozacy ukraińscy pod wodzą hetmana Piotra Konaszewicza-Sahajdacznego wsparli siły polskie, Turcja doznała klęski pod Chocimiem. Europa zachodnia pogrą-

• Twierdza w Kamieńcu Podolskim.

żyła się w wojnie 30-letniej, a Polska już do końca wieku nie wychodziła z wojen. W ostatnim roku XVII wieku nastąpił upragniony pokój z Turcją. Wojska tureckie po ponad dwudziestu latach okupacji opuszczały kresową twierdzę Kamieniec Podolski. Przez ponad 20 lat katedra kamieniecka była meczetem i do tego meczetu Turcy dobudowali wysoki minaret z półksiężycem na szczycie. Oddając Kamieniec wiedzieli, że Polacy przywrócą katedrę katolicką i meczetu w niej nie będzie. W rokowaniach pokojowych zwrócili się do Polaków, by mimo usunięcia meczetu nie wyburzać minaretu i nie usuwać symbolicznego półksiężyca na szczycie tej wieży. Uzasadniali to tym, że oni muzułmani nie likwidowali w katedrze symboli wiary chrześcijańskiej. Polacy zgodzili się, chcieli jednak pogodzić lojalność wobec rycerskiego przeciwnika z własnymi pragnieniami i wpadli na pomysł, żeby na wielkim złotym półksiężycu postawić figurę Matki Boskiej o wysokości 4,5 m wykonaną w Gdańsku. Po ustawieniu figury zapytano Turków o pogląd na ten widok. Odpowiedzieli, że mogłoby być gorzej, gdyby pojawił się tam krzyż, ale matka Jezusa z Nazaretu jest drugą żeńską osobą w islamie, po Fatimie córce Mahometa, i ten widok ich nie gorszy. Nastąpił pokój w ludzkich duszach i na granicach. W XVIII wieku oba wyczerpane wojnami państwa Polska i Turcja stały się dla mocarstw łakomym kąskiem do rozbiorów. W dyplomacji pojawiła się tzw. kwestia wschodnia, Turcja była nawet bardziej zagrożona. Teraz oba walczące w XVII wieku państwa zbliżyły się. Gdy w 1768 r. wybuchła na Podolu Konfederacja Barska i rozlała się na cały obszar Rzeczypospolitej Obojga Narodów, to Turcja, solidaryzu-

jąc się z niepodległościowym ruchem w Polsce, wypowiedziała wojnę Rosji. Wtedy, był to piękny gest ze strony Turcji, owocujący poczuciem wdzięczności ze strony polskiej, ale los Rzeczypospolitej już był przesądzony.

O tych wszystkich wydarzeniach rozmawiałem z Antonim Musztyfagą, który był dobrym historykiem. Antoni nawiązywał przy tym do sławnej legendy o krześle u Padyszacha, czyli u Sultana Turcji. Gdy po upadku Powstania Kościuszkowskiego nastąpił ostateczny rozbiór Polski i wszystkie rządy uznały, że Polski już nie ma, to jedynie Turcja nie uznała rozbiorów Lechistanu, czyli Polski. Gdy Antoni Musztyfaga o tym mówił, to odczuwałem w jego głosie pewne wzruszenie. Żeby ukryć wzruszenie próbował się uśmiechać, gdy mówił, że na dorocznych spotkaniach ambasadorów ówczesnych państw u Sultana w Istanbule zawsze było jedno krzesło puste. Witano wyczytywanych ambasadorów, a gdy przyszła kolej na przywitanie ambasadora od tego pustego krzesła, zebrani przedstawiciele

wszystkich państw usłyszeli zawołanie: „Przedstawiciel Lechistanu – chwilowo nieobecny”. Ta sławna i piękna legenda o pustym krześle u Padyszacha nie przerosła popularności Cecory i Wiednia, ale w duchowym świecie narodu polskiego może stać się ważnym zadaniem dla przyszłości w życiu kulturalnym i politycznym.

Tym bardziej warto pogłębiać znajomość historii, umacniać mądrość w spojrzeniu na świat, przypominać przeżyte dzieje, w tym polsko-tureckie, zwłaszcza z głębokim przestaniem, jakim jest legenda o krześle u Padyszacha. Od tamtego czasu wiele zmieniło się na świecie: nie ma już dostojnego i odważnego Padyszacha i Polska jest krajem wolnym, lecz czy idea tego Krzesła utraciła swoją głębię o piękno duchowe? W odpowiedzi trzeba uwzględnić, że nie tylko żyje w pamięci, lecz że wciąż znajduje nowe konteksty w odwadze, lojalności i ufności, po rozdrożach, konfliktach i upadkach – w wymiarze osobowym i społecznym.

Bronisław MJ KAMIŃSKI

O autorze.

Bronisław MJ Kamiński uł. w 1938 r na Podolu, ukończył studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, historyk i ekonomista, autor 11 książek i ponad 600 artykułów.

Członek Stowarzyszenia Polskich Autorów, Dziennikarzy i Tłumaczy w Europie z siedzibą w Paryżu. W piśmie „Rodacy” publikowano tekst Bronisława MJ Kamińskiego pt. „Matka Zofia i jej dzieci”.

Rocznica śmierci generała

19 grudnia 2023 roku, w związku z przypadającą w wigilię Świąt Bożego Narodzenia 77. rocznicą śmierci gen. bryg. Leopolda Okulickiego ps. „Niedźwiadek” (12.11.1898 – 24.12.1946), Ambasador Krzysztof Krajewski wraz z Konsulem Sławomirem Łuczakiem uczcili pamięć ostatniego Komendanta Głównego Armii Krajowej, złożyli kwiaty i zapalili znicze na symbolicznej mogile Patrioty na Cmentarzu Dońskim w Moskwie.

**Informacja
Ambasady RP w Moskwie**

Spotkania z Polonią Irkucka

W dn. 17.12.23 r. Ambasador RP w RU Krzysztof Krajewski wziął udział wspólnie z przedstawicielami polskiego środowiska w niedzielnej mszy świętej.

Zapalił znicze przy pomniku św. Jana Pawła II oraz przy pomniku „Kaplica Pamięci i Pojednania” gdzie znajdują się urny z ziemią z miejsc Martyrologii Narodu Polskiego na Wschodzie.

Ambasador spotkał się z Ordynariuszem Diecezji Irkuckiej Bp Cyrylem

Klimowiczem i duchowieństwem postępującym w diecezji podczas spotkania oplatkowego.

Ambasador Krzysztof Krajewski wspólnie z Konsulem Generalnym w Irkucku Krzysztofem Świderkiem wzięli udział w tradycyjnym spotkaniu oplatkowym z udziałem kierownictwa i członków Polskiej Autonomii Kulturalnej „Ogniwo”.

**Informacja
Ambasady RP w Moskwie**

Etnomoda w Krasnojarsku

W dniach 11–17 grudnia w Krasnojarsku odbył się I międzynarodowy Forum „Etnomoda”. Forum zorganizowały: Krasnojarska Polska Regionalna Narodowościowo-Kulturalna Autonomia „Polonez” przy wsparciu Domu przyjaźni narodów Kraju Krasnojarskiego „Ojczyzna” oraz Urzędu ds. kontaktów społecznych gubernatora Kraju Krasnojarskiego.

W ramach Forum została zorganizowana wystawa, podczas której można było zapoznać się w pracami designerów – wzorami współczesnej odzieży w stylu etnicznym i tradycyjnymi strojami ludowymi.

Forum, który trwał kilka dni, zakończony został dyskusją nt. „Moda etniczna i współczesność”. W dyskusji wzięli udział przedstawiciele narodowościowo-kulturalnych autonomii Kraju Krasnojarskiego – specjaliści w dziedzinie stroju ludowego (mistrzowie z litewskiej, chakaskiej, żydowskiej, kirgiskiej i polskiej narodowościowo-kulturalnych autonomii) oraz przedstawiciele zawodowego środowiska designerów odzieży – docent katedry designu Instytutu architektury i designu Syberyjskiego Federalnego Uniwersytetu Katarzyna Safonowa i designer, wykładowca Krasnojarskiego college strefy usług i przedsiębiorstwa Katarzyna Aleksiejewa, która zaprezentowała swoją kolekcję w stylu etnicznym. Podczas dyskusji zostały omówione aktualne kwestie stylu etnicznego we współczesnej odzieży, o roli „Etnomody” w zachowaniu

tradycyjnej kultury ludowej, o możliwościach uczelni Kraju Krasnojarskiego w przygotowaniu specjalistów w dziedzinie designu odzieży, perspektywy współpracy z narodowo-kulturalnymi stowarzyszeniami.

Polska narodowo-kulturalna autonomia „Polonez” dostojnie zaprezentowała piękno tradycyjnej kultury polskiej i warianty współczesnej odzieży z wykorzystaniem kaszubskich i łowickich wzorów.

W ramach Festiwalu odbył się również seminarium poświęcone wykonaniu ozdób w tradycyjnym stylu ludowym. Każdy uczestnik mógł wykonać własnoręcznie swoją unikalną biżuterię w stylu ludowym. Szczególnie zainteresowanie miały wisiorki i broszki w stylu polskim.

Informacja Autonomii „Polonez”

**Gwiazdka 2023
w Abakanie**

